

Причепя І.В.

Вінницький національний технічний університет

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ВІННИЦЬКОГО РЕГІОНУ

Розглянуто основні показники, що характеризують стан інноваційної діяльності машинобудівних підприємств Вінниччини, визначено існуючі проблеми та перспективи подальшого інноваційного розвитку галузі.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, машинобудівна галузь.

I Вступ

В умовах складних трансформаційних перетворень пріоритетним та стратегічним напрямком розвитку світового економічного простору став науково-технічний прогрес, що є визначальним при вирішенні економічних, соціо-культурних, екологічних завдань.

Саме машинобудування, як провідна галузь економіки будь-якої держави світу, має стати осередком інноваційного розвитку господарств. Машинобудівна галузь визначає структуру промисловості та рівень науково-технічного розвитку країни, забезпечує підвищення конкурентоспроможності інших господарств.

II Постановка задачі

В контексті глобалізації питання інноваційного розвитку держав є досить важливим та потребує негайних заходів щодо вирішення пов'язаних з ним проблем. Актуальність даного питання підтверджується і значною увагою вітчизняних та закордонних науковців. Серед них праці В. Г. Чабана, Л. Г. Міляєвої, С. А. Фоміна, Д. А. Білоусова, С. М. Ілляшенко, О. Ф. Балацького, Н. Чухрай, А. Воронкової, Є. Іванової, А. А. Трифілової та інших вчених.

Метою дослідження є виявлення основних проблем інноваційного розвитку машинобудівної галузі регіону та визначення напрямків їх вирішення.

III Результати

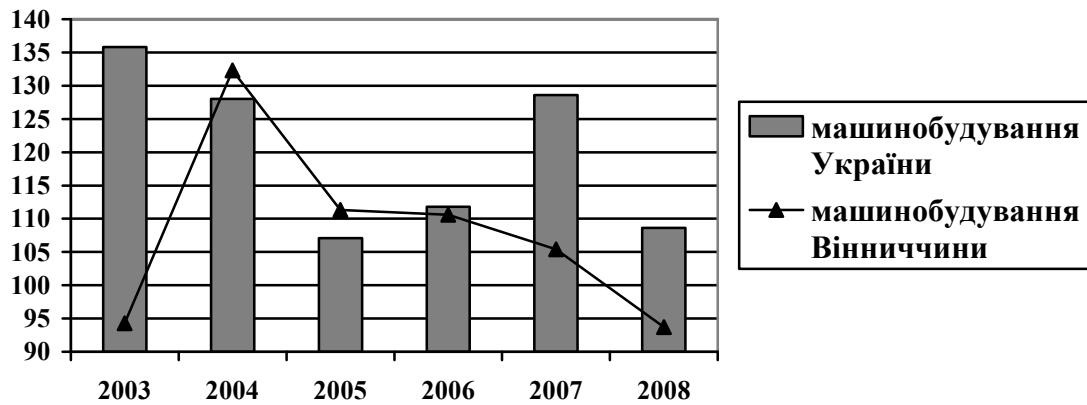
Вітчизняний машинобудівний комплекс займає провідну позицію в структурі промисловості України. Машинобудування Вінниччини складає незначну частку (0,65 % в 2008 році) в загальній структурі реалізованої продукції машинобудівного комплексу України. Але в промисловості Вінницької області за підсумками 2008 року займає третє місце по обсягах реалізації після харчової промисловості (53 %) та енергетики (23,3 %) і становить 6,3 % в загальній структурі промисловості регіону [1].

За підсумками 2008 року на Вінниччині майже кожне шосте промислове підприємство працює в машинобудуванні. За даними Головного управління статистики Вінницької області у 2008 році функціонувало 42 великих машинобудівних підприємства, решта 213 (83,5 %) – суб'єкти малого бізнесу. Частка ж продукції малих машинобудівних підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції машинобудівної галузі Вінницької області в 2008 році склала 16,5 %, що значно більше ніж у 2007 році (8,4 %). Такі зміни є вимогою світового економічного простору, оскільки малі та середні підприємства є більш гнучкими та маневренішими, що дозволяє пристосовуватись до динамічних умов глобального середовища.

Починаючи з 2005 року в галузі області прослідковується тенденція до зменшення кількості економічно активних підприємств машинобудування. За підсумками роботи 2008 року промисловість регіону зменшила обсяги виробництва продукції проти 2007 року на 0,7 % (по Україні – на 3,1 %) [1; 2]. Зменшення ж кількості економічно активних суб'єктів господарювання та сповільнення їх темпів розвитку відобразилось і на динаміці виробництва машинобудівної галузі області (рис. 1).

Очевидно, що піком різкого зростання обсягів виробництва машинобудівної галузі Вінницької області став 2004 рік. Період 2005 – 2006 років охарактеризувався поступовим зниженням темпів приросту обсягів виробництва продукції машинобудування у порівнянні з попередніми

періодами, а в 2008 році спостерігається зниження даного показника на 6,3 % по області у порівнянні з попереднім 2007 роком.

Рис. 1. Зміни обсягів виробництва машинобудування (у % до попереднього року)

Джерело: за даними Головного управління статистики Вінницької обл.

В цілому ж по Україні за підсумком 2008 року обсяги виробництва продукції машинобудування зросли на 8,6 %, що на 20 % менше темпів зростання галузі в 2007 році. Значне зменшення основних показників ефективності господарювання галузі пояснюється деструктивним впливом глобальної фінансово-економічної кризи.

За результатами 2008 року найбільш інноваційно активними регіонами в Україні є Київська, Івано-Франківська, Чернігівська, Чернівецька, Вінницька, Тернопільська області, в межах яких функціонує найбільша частка інноваційно активних підприємств.

Протягом досліджуваного періоду рівень інноваційності машинобудування коливався в межах 14,5 % (2006р.) – 38,2 % (2003р.): в 2005 році галузь стала лідером серед інших галузей області за кількістю інноваційно активних суб'єктів господарювання, в 2006 році зайняла лише п'яту позицію по регіону за цим же показником.

Піком інноваційного розвитку досліджуваного регіону став 2007 рік, коли інноваційна діяльність активізувалась у всіх галузях області, досягнувши свого максимального рівня.

Інноваційний розвиток машинобудівної галузі Вінницької області відбувався досить неоднозначно: інноваційна активність господарюючих суб'єктів різко спала в 2004 році (на 18,2 % у порівнянні з 2003 р.), продовжуючи своє зниження в 2005 році, та різко зросла в 2007 році на 18,2 % у порівнянні з 2006 р. (табл. 1). Спад економічного розвитку, інноваційного зокрема, 2004 – 2005 рр. можна пояснити проблемами фінансово-економічної та політичної ситуації в Україні: політична реформа, «помаранчева» реприватизація і націоналізація підприємств, як наслідок – високі політичні ризики, неблагоприємний фінансово-інвестиційний клімат в країні, відтік інвестицій з держави тощо. Всі ці складні перетворення не могли не позначитись на економічній активності підприємницьких структур, на інвестиційно-інноваційному кліматі вітчизняної економіки, що знайшло відображення у відповідних показниках функціонування та розвитку галузей.

Таблиця 1

Інноваційна активність машинобудівних підприємств Вінницької області

Показник	Роки						Відхилення від 2003 р., %				
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	04	05	06	07	08
Інноваційно активні машинобудівні підприємства обл., од.	21	11	9	8	17	14	-47,6	-57,1	-61,9	-19	-33,3
Відсотків до загальної кількості обстежених машинобудівних підприємств обл., %	38,2	20,0	16,1	14,5	32,7	25	-18,2	-22,1	-23,7	-5,5	-13,2
Відсотків до загальної кількості інноваційно активних промислових підприємств обл., %	22,6	36,7	50	20,5	22,7	28	14,1	27,4	-2,1	0,1	5,4

Джерело: за даними Головного управління статистики Вінницької обл.

Незважаючи на значне зменшення кількості інноваційно активних господарюючих суб'єктів машинобудування в 2004 році (на 91 %), частка машинобудівних підприємств в інноваційному секторі промисловості області навпаки зросла до 36,7 % в 2004 та до 50 % в 2005 роках. Стрімким розвитком інноваційної діяльності області охарактеризувався 2007 рік: інноваційною діяльністю займалися 75 промислових підприємств, з них 17 працювали в машинобудівній галузі, що значно перевищує цей же показник у 2006 році.

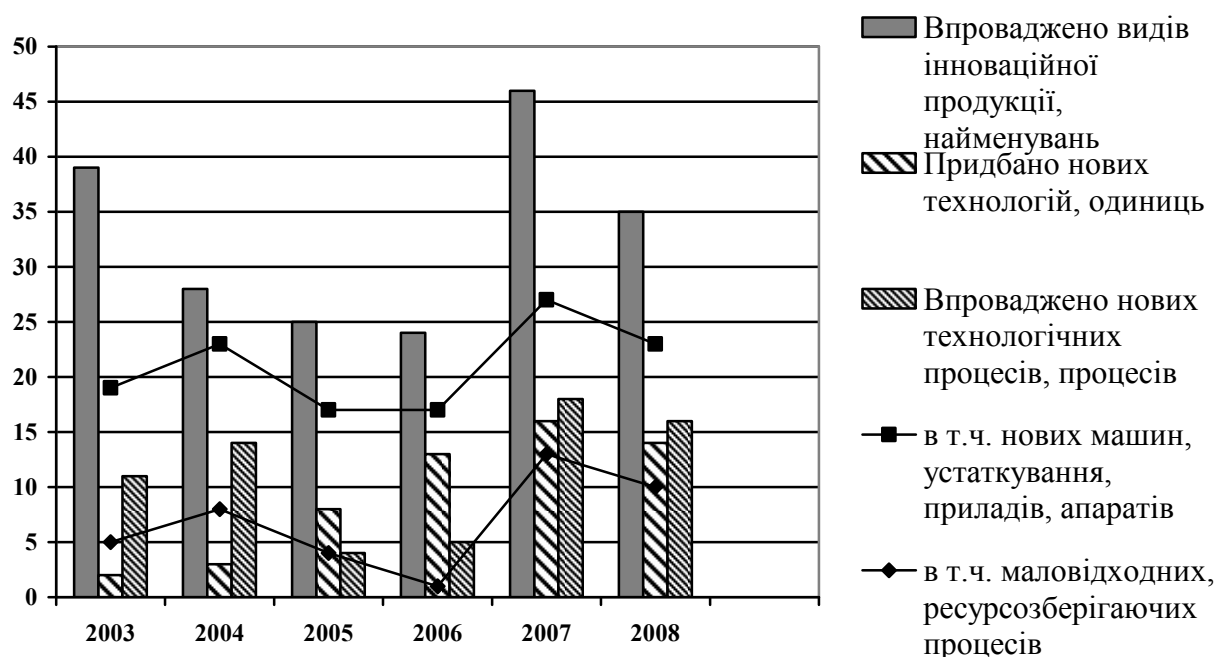
Глобальна фінансово-економічна криза не могла не відобразитись на інноваційній діяльності в машинобудівній галузі, але, разом з тим, зменшення кількості інноваційно активних суб'єктів господарювання в 2008 році склало лише 17,6 %, що значно менше ніж по промисловості області в цілому (на 33,3 % у порівнянні з 2007 роком).

Складність інноваційного розвитку регіону та держави в цілому підтверджуються неоднозначністю динаміки основних показників інноваційної діяльності галузей та підприємств, складністю їх інтерпретації та прогнозування розвитку в майбутньому.

Зменшення рівня інноваційної активності в галузі 2005 та 2008 років напряму позначилось на динаміці обсягів реалізації інноваційної продукції машинобудування (зменшення на 21,2 % у 2005р., на 8,6 % у 2008 р., порівнюючи з попередніми періодами). Разом з тим зниження цих показників в 2008 році (8,5 % по відношенню до 2007р.) значно менше ніж зменшення обсягів реалізації продукції машинобудування по регіону в цілому (20,7 % по відношенню до попереднього року).

Структура інноваційних витрат в машинобудівній галузі Вінницької області свідчить, що близько 40 % коштів використовується для придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, 29 % ресурсів витрачається на власні науково-дослідні розробки, близько 20 % – інші витрати інноваційної діяльності, решта – придбання науково-дослідних розробок та зовнішніх знань. Ці показники є усередненими по галузі в цілому. А оскільки машинобудування є досить складним та неоднорідним комплексом, то в окремих підгалузях

структура інноваційних витрат є індивідуальною, що визначається особливістю діяльності підприємств.

Рис. 2. Основні показники інноваційної діяльності машинобудівних підприємств Вінницького регіону

Джерело: за даними Головного управління статистики Вінницької обл.

Очевидно, що основний напрямок інноваційної діяльності в галузі – освоєння та впровадження інноваційної продукції (рис. 2). Тобто інноваційна діяльність підприємств машинобудівної галузі орієнтується саме на продуктові інновації, забезпечуючи матеріальні передумови для створення та розповсюдження базових інновацій у промисловості країни.

Проведені дослідження показали, що на сьогоднішній період у вітчизняному машинобудуванні існує ряд проблем, які потребують кваліфікованого вирішення: переважна частина обладнання більшості машинобудівних підприємств України є морально та фізично застарілим (70 % обладнання вітчизняних машинобудівних підприємств експлуатується 15 і більше років), технології виробництва характеризуються високою енерго-, матеріало-, трудоемністю; деякі підгалузі залежать від імпорту матеріалів і

комплектуючих, як результат – невідповідність продукції сучасним міжнародним стандартам та неконкурентоспроможність вітчизняного машинобудування на світовому ринку. Діяльність машинобудівних підприємств України, передусім, націлена на виживання в жорстких умовах глобалізаційних перетворень, що значно підсилюється широкою присутністю на вітчизняному ринку закордонних виробників та стрімким розвитком НТП.

Проведені дослідження підтверджують, що інноваційна активність в машинобудівній галузі Вінниччини є низькою і не відповідає стрімко зростаючим, інноваційно орієнтованим потребам глобального середовища. Одними з основних причин низького рівня інноваційної активності вітчизняних машинобудівних підприємств є несформованість інноваційної інфраструктури, недосконалість законодавчої бази, відсутність фінансової підтримки з боку держави.

Інноваційні проекти потребують залучення значних капіталовкладень для проведення внутрішніх та зовнішніх науково-дослідних, дослідно-конструкторських та проектних робіт, для придбання необхідних машин та обладнання, для купівлі необхідних зовнішніх знань тощо. Фінансова підтримка з боку держави є незначною (7,1 % по галузі в 2008 р.) [1]. Законодавча нерегульованість та незахищеність суб'єктів інноваційної діяльності призводить до незацікавленості інвесторів вкладати кошти в інноваційні проекти. Вітчизняні підприємства залишаються сам на сам із своїми проблемами, вирішення яких, беззаперечно, має відбутись на якісно новій основі із залученням новітніх досягнень науки і техніки.

IV Висновки

Трансформаційні перетворення на глобальному ринку стали каталізатором для виявлення існуючих проблем, які потребують кваліфікованого вирішення з врахуванням вимог світового ринкового середовища. Саме в умовах складних глобалізаційних перетворень інноваційний чинник для машинобудування стає визначальним та стратегічним, що передбачає впровадження ресурсозберігаючих технологій, використання прогресивного обладнання та

технологій, вихід на нові ринки збуту з новою конкурентоспроможною продукцією. При цьому зростає роль держави в розбудові конкурентоспроможного інноваційного середовища та інтенсифікації інноваційної діяльності промисловості, що дозволить Україні зайняти гідне місце на новосформованих світових ринках.

Продукція машинобудування використовується практично у кожній галузі народного господарства. Тому всі програми та проекти модернізації тієї чи іншої галузі повинні базуватись саме на удосконаленні продукції машинобудування. Період глобальної кризи має стати поштовхом до активізації інноваційної діяльності у вітчизняному машинобудівному комплексі.

Інноваційне оновлення машинобудівної галузі має стати стратегічним завдання українського уряду, що буде визначальним фактором економічного благоустрою України в майбутньому.

Література

1. Головне управління статистики у Вінницькій області // www.vous.vin.ua
2. Державний комітет статистики України // www.ukrstat.gov.ua